

LAW UNBOXED

VERHALEN MET IMPACT VAN ONZE FACULTEIT

Een nieuw perspectief op maatschappelijke impact

Als juridische wetenschappers een officiële fanclub hadden, zouden wij, Olga Gritsai en Frances Singleton, waarschijnlijk de oprichters zijn. Natuurlijk zijn we mogelijk wat partijdig als cheerleaders van onze collega's. Maar als de eersten die de activiteiten rondom impact van onze faculteit in kaart hebben gebracht, zien we ook het grotere plaatje. De onbetaalde, vaak niet-erkende manieren waarop onze collega's hun kennis inzetten voor de samenleving zijn zowel creatief als uiterst relevant.

Naast het advieswerk aan beleidsmakers, rechtbanken en wetgevers, ontdekten we samenwerkingen met kunstenaars, deelname aan belangrijke rechtszaken en zelfs de oprichting van een Etsy-winkel. Dit magazine reflecteert het werk van een team dat zich een jaar lang heeft ingezet om deze uiteenlopende impact zichtbaar te maken. We hopen zo toekomstige samenwerkingen binnen en buiten de faculteit te inspireren – en misschien zelfs nieuwe leden te vinden voor onze fanclub.

‘Er bestaan drie hardnekkige mythes over maatschappelijke impact: dat het niet meetbaar en niet zichtbaar en verkeerd begrepen wordt.’

Deze mythes zorgen ervoor dat maatschappelijke impact in de sociale en geesteswetenschappen vaak ondergewaardeerd is.

Dit misverstand gaat terug tot de jaren zeventig, toen universiteiten onder financiële druk hun maatschappelijke rol vooral zagen als het delen van kennis met het bedrijfsleven. Naar Amerikaans voorbeeld ontstonden in Europa kenniscentra en scienceparken. Maar vijftig jaar later vraagt een snel veranderende wereld om veel bredere antwoorden op politieke, filosofische en juridische vraagstukken. Wie impact alleen in marktwaarde uitdrukt, ziet slechts een klein deel van wat universiteiten bijdragen. Alles wat niet in een Excel-bestand past – zoals het adviseren, evalueren, coachen en lesgeven aan professionals – blijft zo onzichtbaar en wordt (in tegenstelling tot bijvoorbeeld één opgerichte startup) niet erkend.

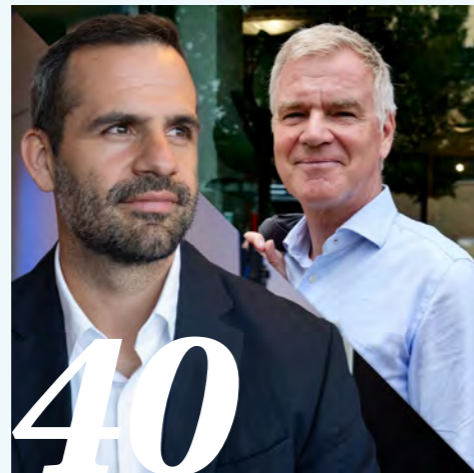
Er bestaan drie hardnekkige mythes over maatschappelijke impact: dat het niet meetbaar en niet zichtbaar en verkeerd begrepen wordt.

Dit tijdschrift wil juist die veelzijdige maatschappelijke impact van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de UvA laten zien, en daarmee het bredere potentieel van de sociale en geesteswetenschappen zichtbaar maken.

Onze onderzoekers hebben bijgedragen aan wetgeving en beleid rond zzp'ers, informele werkgelegenheid, kunstmatige intelligentie in de zorg, regulering van digitale platforms en consumentenbescherming. Via evenementen, trainingen en adviesgroepen zijn ze nauw betrokken bij beleidsmakers in de EU en nationale overheden. Een recent voorbeeld is de grootste klimaatzaak ooit bij het Internationaal Gerechtshof waar een van onze onderzoekers vanaf het begin een belangrijke rol in heeft gespeeld en mede de uitkomst heeft bepaald.

Academici geloven soms niet dat ze aan impact doen, zelfs niet als ze adviseren over beleid of samenwerking met non-profits. Daarom is het belangrijk om impact zichtbaarder te maken en er zo meer waardering voor te genereren. Dit magazine wil een eerste aanzet zijn in het delen van nieuwe perspectieven rondom impact, het doorbreken van hardnekkige mythes en zo het gesprek verder op gang te brengen.

Frances Singleton & Olga Gritsai

Voorwoord door Frances Singleton en Olga Gritsai _____ 02

Wat betekent impact eigenlijk?
Rector Magnificus UvA & Decaan FdR _____ 06

Toxic bedrijfscultuur ontmaskerd
Benjamin van Rooij _____ 10

Big farma onder de loep
Katrina Perehudoff _____ 16

Venture minded _____ 20

De kunst van het combineren
Evert Verhulp _____ 24

De zaak die rond de wereld ging
Margaretha Wewerinke-Singh _____ 28

Lessen voor verandering _____ 32

Een bewegend doelwit najagen
Joris van Hoboken & Paddy Leerssen _____ 34

Niets zeker behalve de dood en belastingen
Stef van Weeghel & Juan Manuel Vázquez _____ 40

Humans of inburgering _____ 46

Juridische expertise in tijden van crisis
Marieke de Hoon & Marten Zwanenburg _____ 52

The weight of the wild _____ 56

Lezen, Zien, Luisteren _____ 58

Rechtswinkels & Juridische Kaart _____ 60

Colofon

Dit magazine is tot stand gekomen door

- Concept & uitvoering Frances Singleton en Olga Gritsai
- Copy & editing Frances Singleton, Olga Gritsai, Susan Leclercq, Picabo Rimal
- Fotografie Frances Singleton, Studio Jaro, coverbeeld Leanne Jean via Unsplash
- Ontwerp & illustraties Karen van Luttervelt, Frances Singleton, Studio Jaro

Met dank aan de rechtenfaculteit en IXA voor hun steun en financiële bijdragen aan deze publicatie

Wil je op een universiteit een discussie ontkenen? Vraag dan eens naar de definitie van impact: iedereen is het erover eens dat de kennis die universiteiten voortbrengen ten goede moet komen aan de samenleving en toegankelijk moet zijn. Maar in de praktijk roept dat nog veel vragen op. Op zoek naar antwoorden gingen we in gesprek met Peter-Paul Verbeek, Rector Magnificus van de UvA, en Mireille van Eechoud, decaan van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid.

WAT BETEKENT IMPACT NU EIGENLIJK?

Wij geloven dat maatschappelijke impact niet altijd in cijfers te vangen is – en misschien ook niet zou moeten zijn. Soms gaat het erom de reikwijdte zichtbaar te maken. Zijn jullie het daarmee eens?

Peter-Paul: 'Aan de Universiteit van Amsterdam bouwen we actief aan de infrastructuur om impact te ondersteunen – denk aan de Amsterdam Law Hub. Ik ben opgeleid als filosoof: als mensen het hebben over het meten van impact, vraag ik me altijd af wat we dan precies meten? Zeker nu we opnieuw nadenken over hoe we academisch werk erkennen en waarderen, moeten we ruimte maken voor verhalen – niet alleen cijfers. Impact gaat niet alleen over statistiek; het gaat ook over reikwijdte, betekenis en relevantie. En eerlijk gezegd geloof ik niet in de tegenstelling tussen nieuwsgierigheidsgedreven en impactgedreven onderzoek. Onze academische nieuwsgierigheid komt voort uit maatschappelijke vraagstukken.'

Hoe definieert de UvA impact, en hoe past dat binnen de bredere strategie?

Peter-Paul: 'Ons denken hierover is nog steeds in ontwikkeling. Lange tijd lag de focus op 'valorisatie' – het omzetten van kennis in economische waarde. Dat is een vorm van impact, maar wel een erg beperkte.'

PETER-PAUL VERBEEK

Rector Magnificus UvA

MIREILLE VAN EECHOU

Decaan Faculteit de Rechtsgeleerdheid

'Impact is geen luxe of bijzaak. Het is fundamenteel voor onze missie.'

Hoeveel ruimte is er in de praktijk voor projecten die niet economisch gedreven zijn?

Peter-Paul: 'Dat is een terechte zorg. Economische impact is belangrijk, maar het is slechts één aspect. Impact kan ook een culturele, artistieke of democratische zijn. Deze vormen van impact zijn niet altijd in geld uit te drukken. Onze maatschappelijke thema's sluiten vaak goed aan bij de subsidiëring-prioriteiten van overheden en fondsen. Financiering draait dus niet alleen om rendement, maar ook om ruimte voor betekenisvol onderzoek.'

'Als we niet oppassen, verdwijnt impact naar de achtergrond, daarom willen we benadrukken hoeveel waardevol werk er al gebeurt – groot én klein'

En hoe werkt dit binnen de Faculteit der Rechtsgeleerdheid?

Mireille: 'In het recht zit impact vaak verweven in ons dagelijkse werk, al noemen we het niet altijd zo. Veel is intrinsiek gemotiveerd. Als iemand een rechtswinkel wil draaien, is er misschien wat financiering nodig – maar beleidsadvies of maatschappelijke betrokkenheid ontstaan vaak simpelweg omdat mensen het belangrijk vinden. Naast de traditionele vormen van impact die al goed zijn ingebed, is er vooral bij grotere, interdisciplinair

opgezette projecten met maatschappelijke partners, wél extra steun nodig. Door beperkte budgetten en toenemende onderwijslast is tijd een schaarste. Als we niet oppassen, verdwijnt impact naar de achtergrond – niet door gebrek aan motivatie, maar door gebrek aan capaciteit. Daarom willen we ook benadrukken hoeveel waardevol werk er al gebeurt – op grote én kleine schaal – en dat ook zichtbaar maken en waarderen.'

Zou impact ook juist kunnen helpen om uit die krapte te komen – bijvoorbeeld via samenwerkingen of nieuwe financieringsbronnen?

Mireille: 'In theorie wel. Maar in het recht werken we vaak met NGO's en maatschappelijke organisaties, en die hebben het financieel ook moeilijk. We zitten dus in hetzelfde schuitje. Juist daarom is het belangrijk dat universiteiten betrokken blijven, ook als het moeilijk is.'

Peter-Paul: 'Bezuinigingen zijn de realiteit, maar dat geldt ook voor de uitdagingen. Het ene jaar gaat het over volksgezondheid, het volgende over digitale rechten of economische veerkracht. Vooral de sociale wetenschappen kunnen daar snel op inspelen. We zijn wendbaar – en dat is een kracht.'

En hoe zit het met individuele onderzoekers – hebben die nog wel tijd voor outreach of engagement als ze keuzes moeten maken?

Mireille: 'Daarom is erkenning en waardering zo belangrijk. Impact moet net als onderwijs en onderzoek gewaardeerd worden. Je kunt niet altijd alles tegelijk doen – en dat hoeft ook niet. Soms werk je aan een beleidsproject, daarna focus je weer op onderwijs of schrijven. Het gaat erom dat mensen kunnen bijdragen aan datgene waar ze het beste in zijn en op het juiste moment – en dat het systeem dat ook mogelijk maakt.'

'Impact moet net als onderwijs en onderzoek gewaardeerd worden, dat mensen kunnen bijdragen waar ze het sterkst zijn, op het juiste moment'

- Mireille

De sociale wetenschappen lijken bijzonder geschikt om snel te reageren op ontwikkelingen. Moet de universiteit dat niet actiever ondersteunen?

Peter-Paul: 'Zeker. Maar onderschat andere disciplines niet – kijk maar hoe snel de COVID-vaccins zijn ontwikkeld. Toch zijn de sociale wetenschappen en geesteswetenschappen vaak wendbaarder, omdat we minder afhankelijk zijn van laboratoria of apparatuur.'

Mireille: 'En juristen signaleren vaak vroegtijdig opkomende risico's. Jaren geleden wezen we al op de democratische uitholling in Hongarije en Polen. Zulke inzichten ontstaan omdat we een diepgewortelde kennis hebben van juridische systemen. De uitdaging is om te zorgen dat onze instellingen wendbaar genoeg zijn om dat te ondersteunen.'

Laten we het hebben over alledaagse impact – die kleine, maar betekenisvolle inspanningen die vaak onzichtbaar blijven.

Mireille: 'We moeten eerst de vraag stellen: is het eigenlijk een probleem als impact niet altijd zichtbaar is? We weten dat onze faculteit sterk maatschappelijk betrokken is. Maar je moet wel duidelijk maken voor wie je het zichtbaar wilt maken. Als we het extern willen laten zien of intern willen gebruiken om betere loopbaantrajecten te bepleiten, dan moeten we impact net zo goed erkennen als onderzoek.'

Peter-Paul: 'Het recht heeft enorme impact – maar wordt soms als te technisch of niet academisch genoeg gezien. Dat is een misvatting. Recht speelt een cruciale rol in het vormgeven van de samenleving – van het reguleren van nieuwe technologieën tot het ontwerpen van duurzaamheidskaders.'

DAGBOETES

“ *Mensen met meer geld zouden niet het recht moeten hebben om schade te veroorzaken omdat ze boetes makkelijk kunnen betalen.* ”

Onderzoeker en hoogleraar recht en economie Giuseppe Dari-Mattiacci publiceerde op 13 juni 2023 bij de rechtenfaculteit een interview over zijn onderzoek over zogenaamde 'dagboetes': 'Dit zijn boetes waarvan de hoogte wordt gebaseerd op de rijkdom of het inkomen van de overtreder. 'Ze worden dagboetes genoemd omdat je een bepaald aantal dagen van je inkomen kwijt bent aan je overtreiding.'

Dat stuk leidde tot een interview met het Parool en meer aandacht voor dagboetes in de Amsterdamse politiek, zo stelde de PvdA dat meerdere gemeentelijke boetes, zoals voor het overtreden van het alcoholverbod, ook afhankelijk van het inkomen moeten worden gesteld.

Giuseppe Dari-Mattiacci

‘Het gaat om een fundamentele verschuiving die alles op het spel zet, inclusief mensenlevens.’

- Benjamin van Rooij

TOXIC BEDRIJFSCULTUUR ONTMASKERD

Van het Volkswagen-emissieschandaal tot de cruciale rol van Purdue Pharma in de opioïdecrisis: de effecten van een giftige bedrijfscultuur kunnen grote maatschappelijke schade tot gevolg hebben. Regulering is één van onze wettelijke verdedigingslinies om schade door bedrijven te identificeren en aan te pakken. Hoogleraar Law and Society Benjamin van Rooij verdiept zich in de onderliggende oorzaken van schade door bedrijven. Maar volgens hem schiet onze regelgeving tekort, waardoor bedrijven systemisch wangedrag ontwikkelen. Hoe kunnen we verandering afdwingen voor dit complexe probleem? ‘Uiteindelijk gaat het om het creëren van een cultuur waarin ethisch gedrag en langetermijndenken worden beloond.’

We hebben schandalen gezien bij bedrijven als Purdue Pharma, Volkswagen en Boeing. Wat is volgens jou het meest zorgwekkend hieraan?

‘Deze organisaties, die op het eerste gezicht legitiem en zelfs te loven lijken, kunnen enorme schade veroorzaken die de samenleving diep raakt. Kijk naar Purdue Pharma, die de opioïdecrisis aanwakkerde, door opioïden agressief te promoten met verkoopdoelen die winst boven veiligheid stelden. En ook het falen van Boeings, dat resulteerde in tragische vliegtuigcrashes en grotere angst voor vliegen.’

Organisaties zijn krachtige entiteiten. Ze brengen mensen samen, bundelen middelen en richten zich op grotere doelen. Dit maakt ze succesvol, maar diezelfde krachten maken dat ze grotere maatschappelijke schade kunnen veroorzaken dan individuen of overheden. Wat al deze voorbeelden gemeen hebben, is dat de schade niet wordt veroorzaakt door doelbewust crimineel gedrag of incompetentie, maar dat het van systemische aard is. Ik ben geïnteresseerd in begrip van

hoe en waarom organisaties, ondanks hun legitieme doelen, toch structurele schade kunnen veroorzaken.’

Hoe kan het dat organisaties zulke grote schade veroorzaken?

‘Een van de grootste factoren is het najagen van onrealistische doelen. Deze worden vaak met goede bedoelingen gesteld – ambitie, groei, concurrentie – maar kunnen medewerkers en systemen over hun grenzen duwen. En juist dan wordt wangedrag bijna onvermijdelijk.’

Neem bijvoorbeeld de bank Wells Fargo. De bank stelde haar medewerkers het doel om acht producten per klant te verkopen. Op papier lijkt dat ambitieus maar haalbaar, maar in werkelijkheid was het compleet onrealistisch. Medewerkers, wanhopig om aan deze verwachtingen te voldoen, openden uiteindelijk drie miljoen niet-geautoriseerde rekeningen. Het was niet slechts één of twee slechte actoren, maar een systemisch probleem veroorzaakt door een doel dat de organisatie zelf had gesteld.

**Soviets Report
Nuclear Accident**
Radiation Cloud Sweeps Northern
Europe; Termed Not Threatening

**Larry Nassar Sexual Abuse Scandal:
Dozens of Officials Have Been Ousted
or Charged**

**300 bad apples spoil
Wells Fargo's reputation**

**Volkswagen
in meltdown
after faked
diesel tests**
as share price crashes

**Gray dies a week
after his arrest**
he was injured while police had him in custody

**'Lord Libor' trio put ICAP at
heart of rate-rigging scandal**
Fraud and conspiracy charges • Group pays £55m fine • Founder's political

**Toxic Gaslighting: How 3M Executives
Convinced a Scientist the Forever
Chemicals She Found in Human Blood
Were Safe**

**Boeing agrees to guilty
deal over 737 Max cra**

Of Volkswagen: zij wilden een kleine dieselmotor ontwikkelen die zowel krachtig als schoon was. Dat klonk goed, maar VW had de technologie nog niet die daarvoor nodig was. In plaats van het onhaalbare doel te erkennen, pleegden ze fraude door software te installeren die de emissietests misleidde. Het patroon is duidelijk: onrealistische doelen in combinatie met hoge druk kunnen een omgeving creëren waarin schade bijna ingebakken zit in het systeem.'

Waarom richt wet- en regelgeving zich niet op deze fundamentele oorzaken?

'Dat is een cruciaal punt: juridische kaders die we hebben richten zich op als de schade al is aangericht in plaats van op preventie ervan. We zijn goed in het straffen van wangedrag zodra het aan het licht komt, maar we pakken zelden de onderliggende structuren. Er zijn geen juridische mechanismen die bedrijven dwingen om onrealistische doelen opnieuw te beoordelen of aan te passen, ook al zijn die doelen vaak de oorzaak van het wangedrag. Het gaat niet alleen om het vangen van bedrijven die de wet overtreden—het gaat om het begrijpen van waarom ze zich genoodzaakt voelen om de wet in de eerste plaats te overtreden.'

Wat is de rol van kortetermijndenken in deze problemen?

'Het is een belangrijke factor, vooral wanneer korte termijnprioriteiten de lange-termijnverantwoordelijkheden overschaduwden. Boeing is hier een schoolvoorbeeld van. In de jaren vijftig werd Boeing een leider in de luchtvaart, niet door als eerste commerciële straalmotorvliegtuigen te bouwen, maar door als eerste veiligheid boven alles te stellen. Ze begrepen dat je in de luchtvaart geen toekomst hebt als je product niet veilig is. Maar in de late jaren negentig verschoof de focus. Koersontwikkelingen en kwartaalresultaten werden belangrijker dan het langetermijnperspectief. De veiligheid, die tot dan toe de sleutel tot hun succes was, raakte van ondergesneeuwd belang. Deze verschuiving leidde uiteindelijk tot de twee crashes van de 737 MAX.'

Wanneer organisaties hun langetermijndoelen uit het oog verliezen door zich te richten op korte termijnresultaten, kunnen de gevolgen verwoestend zijn. Dit gaat niet alleen om slechte beslissingen – het gaat om een fundamentele verschuiving in prioriteiten waardoor alles op het spel wordt gezet, inclusief mensenlevens.'

*'Onrealistische doelen
in combinatie met
hoge druk kunnen
een omgeving creëren
waarin schade bijna
ingebakken zit in het
systeem.'*

Wat kunnen organisaties doen om ambitie in balans te brengen met verantwoordelijkheid?

'Ambitie zelf is niet het probleem — het is hoe die wordt nagestreefd. Organisaties moeten uitdagende doelen stellen zonder omgevingen te creëren waar schadelijk gedrag de weg van de minste weerstand wordt. Ze moeten verder denken dan kortetermijnwinsten en zichzelf afvragen hoe hun beslissingen mensen, milieu en hun reputatie op de lange termijn zullen beïnvloeden.'

Uiteindelijk gaat het om het creëren van een cultuur waarin ethisch gedrag en langetermijndenken worden beloond. En het is niet alleen aan de organisaties — ook aan regelgevers, beleidsmakers en handhavingsinstanties die dit moeten ondersteunen. Dit is een systemisch probleem dat om systemische oplossingen vraagt.'

Hoe werk je samen met bedrijven?

'In plaats van direct met bedrijven te werken, maken we gebruik van openbaar beschikbare gegevens; we selecteren onze casussen zorgvuldig. We richten ons op organisaties waar enorm veel informatie al beschikbaar is – via onderzoeksjournalistiek, rechtbankverslagen, en onderzoeken van regelgevende instanties. Hierdoor zijn we in staat de totstandkoming van doorslaggevende beslissingen in detail te reconstrueren.'

Zoals bij Volkswagen een gedetailleerd verslag van een overleg van de vijftien topmanagers over de motoren en de software voor emissiemaniplatie. Bij Chernobyl kunnen we elke beslissing traceren die werd genomen in de cruciale uren voor de explosie en de dagen erna toen de autoriteiten faalden het publiek tijdig te informeren.'

‘Wanneer lange termijn doelen het verliezen voor korte termijnresultaten, kunnen de gevolgen verwoestend zijn.’

In de meeste gevallen zijn er uitgebreide onderzoeksrapporten, boeken en gedetailleerde documentatie beschikbaar.’

Werk je direct samen met regulerende instanties?

‘Ik werk samen met regulerende instanties in Nederland die echt geïnteresseerd zijn in organisatiecultuur. Ze staan open voor discussie, onze perspectieven en zij delen ook hun eigen inzichten. Regulerende instanties staan onder toenemende druk vanuit de media om wangedrag van bedrijven aan te pakken. Het merendeel ervan richt zich daarom steeds meer op wat zij ‘organisatiecultuur’ noemen. Door een beter begrip van onderliggende oorzaken van wangedrag van bedrijven bied ik hopelijk ook praktische handvatten voor het voorkomen van toekomstige crises. Zo werken we aan een overzicht van de meest toxische bedrijfscases, waar het op het laagste niveau misgaat, dat kan worden gebruikt voor educatie en training. Een lange termijn doel hierbij is het ontwikkelen van een risicobeoordelingsmodel, vergelijkbaar met profilering: hoe hoger de risicofactoren van een bedrijf, hoe beter het profiel past van een potentieel toxische organisatie.’

Wat is de impact die je hoopt te bereiken met dit project?

‘De eerste stap is om mensen te laten begrijpen wat de oorzaken zijn van bedrijfsgerelateerde schade. Als ik een boek schrijf waarin ik meerdere schandalen met elkaar verbind en het grotere geheel uitleg en mensen daadwerkelijk gaan lezen, dan is dat al een succes. In mijn eerdere onderzoek, zoals vastgelegd in *The Behavioral Code*, ontwikkelden we zes kernvragen over sociale normen, onderliggende morele waarden, kansen, noodzakelijke capaciteiten en externe prikkels, die op elke vorm van illegaal of schadelijk gedrag kunnen worden toegepast.

Voor dit project breiden we dat kader uit met specifieke hoog-risicofactoren binnen organisaties: Wat zijn de doelen van het bedrijf? Zijn er voldoende middelen om deze te bereiken? Zijn de prikkels zo ingericht dat mensen zich uitsluitend op die doelen richten en andere cruciale zorgen verwaarlozen? Worden beslissingen gestuurd door kortetermijndenken? Nog beter zou het zijn als lezers vraagtekens zetten bij hun eigen organisatie. Het doel is aan te zetten tot reflectie over hun eigen werkomgeving, de structuren en de druk die er op de mensen wordt gelegd.’

Dit onderzoek is een kernonderdeel van de UVA Research Priority Area Organizational Ethics waar onderzoekers van de FMG, FEB, FGW en FdR samenwerken op organisatie ethiek.

STRATEGISCHE PROCESVOERING VOOR HET KLIMAAT

“ *Ik denk dat we meer en meer de impact van klimaatverandering gaan beleven en dat betekent ook dat meer mensen gaan eisen dat we er iets mee gaan doen.* ”

Christina Eckes, hoogleraar Europees recht, schrijft regelmatig strategische blogs, opinieartikelen en rapporten voor NGO's. Deze interventies hebben herhaaldelijk geleid tot uitnodigingen van nationale en Europese politieke partijen, parlementaire commissies en ministeries. Zo heeft zij onder meer verschillende Europese ministeries en parlementen geadviseerd over de uittreding uit het Energiehandvestverdrag, evenals over de implicaties van EU-handelsakkoorden (de EU-VK Handels- en Samenwerkingsovereenkomst en het EU-Mercosur-akkoord) voor nationale democratische besluitvorming en duurzaamheid.

Christina Eckes

BIG FARMA ONDER DE LOEP

‘We ontdekten dat oneerlijke medicijnprijzen elke Nederlander 68 euro extra kost’

KATRINA PEREHUDOFF

Wat stellen we ons voor bij een juridisch wetenschapper? Een oudere heer misschien? Iemand met een zwak voor tweed jasjes met leren elleboogstukken? Het type dat pijp rookt tussen eindeloze discussies over rechtsvragen die stevast neerkomen op: ‘het is ingewikkeld’?

Katrina Perehudoff is een van de onderzoekers aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid die afrekenet met het beeld van de ‘typische jurist’. Haar onderzoek draait om hoe wet- en regelgeving eerlijke toegang tot medicatie kan bevorderen. Maar ze laat die kennis niet verstoffen in een bibliotheek: Katrina werkt samen met burgers, ngo’s, overheden en instellingen om haar inzichten te gebruiken voor het verbeteren van de gezondheidszorg. Ze is lid van de Raad van Advies van Farma ter Verantwoording, een Nederlandse stichting die via juridische weg

– desnoods met rechtszaken – strijdt voor eerlijke medicijnprijzen. Ze wist samen met Lucía Berro Pizarossa de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) ervan te overtuigen dat de abortuspilcombinatie moest worden aangemerkt als ‘essentieel basisgeneesmiddel’. Ze werd uitgenodigd door het Bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten om te adviseren over het aankomende VN-rapport over toegang tot medicatie (2025) en sprak in de Tweede Kamer over transparantie van hoge medicijnprijzen. Wanneer ze slaapt, blijft een raadsel.

‘Al vroeg ontmoette ik academici die hun vak niet alleen bestudeerden, maar er ook vurig voor opkwamen – dat werd mijn definitie van “normaal”.’

DE STRIJD TEGEN ONEERLIJKE MEDICIJNPRIJZEN

Katrina’s advies in een zaak van Farma ter Verantwoording tegen farmareus AbbVie is een van de duidelijkste voorbeelden van haar impact in Nederland. Samen met experts op het gebied van recht en geneeskunde start ze strategische rechtszaken om de torenhoge prijs van het reumamedicijn Humira (adalimumab) aan te pakken. Volgens de aanklacht handelde AbbVie onrechtmatig door het middel zo duur te verkopen dat het mensenrechten en de ‘zorgplicht’ schond. Het bedrijf maakte misbruik van haar machtspositie op de Nederlandse markt.

In eerdere EU-zaken werd een winst van circa 25% op de omzet van een medicijn als ‘redelijk’ beschouwd. Na aftrek van zo’n marge hield AbbVie nog 53% extra winst over – volgens Farma ter Ver-

antwoording was dat ‘buitensporig’. Of anders gezegd: in veertien jaar betaalde de Nederlandse zorg ongeveer 1,2 miljard euro teveel, oftewel €68 per inwoner.

Wie nog twijfelt aan de oprechtheid van AbbVie : toen concurrenten in 2018 nieuwe reumamiddelen lanceerden, verlaagde de farmaceut de prijs van Humira met 80%.

‘De oorspronkelijke prijs was overduidelijk opgeblazen en onnodig – zowel vanuit mensenrechtenperspectief als zakelijk gezien.’

INSPIREREND SUCCES

Het is niet de eerste keer dat Katrina en haar collega's de strijd aangaan tegen buitensporige prijzen. Zeven jaar geleden diende Farma ter Verantwoording een klacht in tegen Leadiant vanwege de absurde prijsverhoging van het weesgeneesmiddel CDCA. In februari 2025 oordeelde de rechtbank Rotterdam dat de *500-voudige* prijsstijging onterecht was en een misbruik van marktmacht, met een *boete van €17 miljoen* tot gevolg. De zaak inspireerde ngo's in België, Italië en Spanje om soortgelijke klachten in te dienen. Inmiddels kreeg Leadiant een boete van *€3,5 miljoen* in Italië en *€10,25 miljoen* in Spanje; in België loopt de zaak nog.

Net als de onderzoekers die haar ooit inspireerden, geeft Katrina haar betrokkenheid door aan de volgende generatie. Een van haar oud-studenten, Sabrina Wimmer, is actief bij Universities Allied for Essential Medicines (UAEM). Samen met Katrina schreef Sabrina een UAEM-onderzoek waaruit bleek dat *97% van de financiering* voor het Oxford/AstraZeneca COVID-19-vaccin uit belastinggeld of goede doelen kwam. Sabrina rondde nog maar net haar geneeskundestudie in Groningen af, en toch was haar onderzoek de *topstory in The Guardian*. Later werd hun studie gepubliceerd in het gerenommeerde tijdschrift *BMJ Global Health*.

EEN GEMEENSCHAP MET IMPACT

Voor Katrina draait alles om samenwerking en de gemeenschap. De behaalde successen zijn niet alleen van haar, maar van een team van gelijkgestemden. Ver weg van elleboogstukken, ivoren torens en eindeloze hoorcolleges gaat 'recht' voor haar over netwerken, kennis delen en – soms – een gevecht aangaan met een groot bedrijf namens burgers die dubbel betalen voor hun medicijnen. Zeker als je dat gevecht wint.

'De inspirerende gemeenschap die aan toegang tot medicijnen werkt, houdt me in dit werkveld. Sommige personen die ik leerde kennen tijdens mijn stage bij de WHO zijn nu mijn mentoren. En nu is het mijn beurt om die ruimte te creëren en nieuwe stemmen een kans te geven.'

Wie de zaak van Katrina en Farma ter Verantwoording tegen AbbVie wil volgen, kan terecht op hun [website](#) voor updates – of hun werk steunen door een [steunbrief te ondertekenen](#).

UVA-studenten kunnen bovendien aansluiten bij Farma ter Verantwoording of de Amsterdamse afdeling van UAEM (uaem.uva@gmail.com).

Venture minded

Door de jaren heen hebben onderzoekers en studenten van onze faculteit vele bedrijven en initiatieven gestart. Hieronder een greep uit de startups, stichtingen en initiatieven.

VROUWENRECHTSWINKELS

De Vrouwenrechtswinkel Amsterdam werd in 2021 samen met Bureau Clara Wichmann en de gemeente Amsterdam opgericht, als allereerste juridische hulpcentrum voor vrouwen. We zijn nu actief op drie locaties: Amsterdam, Leiden en in 2025 een derde Vrouwenrechtswinkel in Utrecht. Deze centra bieden gratis juridisch advies aan alle vrouwen over kwesties zoals echtscheiding, straatintimidatie en huiselijk geweld. De Vrouwenrechtswinkel is opgericht om ongelijkheid te verminderen en vrouwen te versterken door middel van toegankelijke juridische ondersteuning.

ARBEIDSMARKTRESEARCH

UvA BV (ARR) is in 2010 opgericht door professor Evert Verhulp. ARR ontwikkelt digitale, juridische kennissystemen op het gebied van het arbeidsrecht in brede zin. De berekeningstool 'Hoe Lang Werkloos?', de digitale, interactieve beslisboom 'KOO' die een inschatting geeft van de slaagkans in een kennelijk onredelijke ontslagprocedure en de gelanceerde tool 'Mag ontslag?' zijn voorbeelden van kennissystemen die ARR ontwikkeld heeft.

TENANT HERO

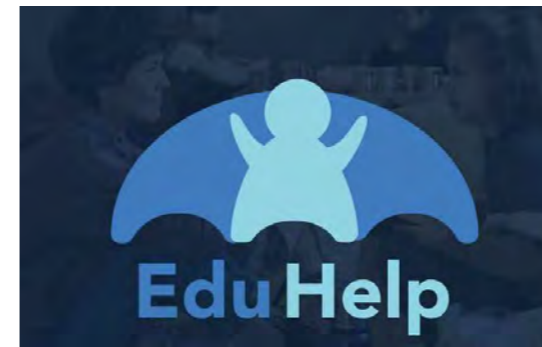
De woningcrisis in Amsterdam maakt het niet alleen moeilijk om een plek te vinden, maar stelt huurders potentieel ook bloot aan uitbuiting. De startup TenantHero biedt een oplossing: een geavanceerd AI-model aangevuld met handmatige beoordelingen om de complexiteit van contracten te onderzoeken. TenantHero stelt huurders in staat om hun overeenkomsten volledig te begrijpen.

N-EXTLAW

N-EXTLAW

N-EXTLAW is een door de ERC gefinancierd onderzoeksproject van Marija Bartl (ACT), dat zich richt op het identificeren hoe de wet de socio-ecologische transformatie kan bevorderen. Het project verkent manieren om juridische kaders opnieuw vorm te geven om betekenisvolle verandering te stimuleren. N-EXTLAW wil duurzaamheid niet alleen een ideaal te maken, maar een praktische en haalbare realiteit.

EDU HELP

EduHelp is opgericht door een van onze PPLE-studenten, Maria Jordan, die vluchtelingenkinderen in COA-centra wilde ondersteunen. Om een betere integratie te bevorderen, opereert EduHelp nu in twee COA-centra in Amsterdam. Via dit programma onderwijzen studenten vluchtelingenkinderen in hun moedertaal, waardoor ze sneller in de samenleving kunnen integreren. EduHelp wil onderwijs een recht voor iedereen maken, geen privilege.

YERA HUB

Het Young Environmental Research & Advocacy Hub Europe voert onderzoek uit naar EU-milieuwetgeving met een inzet om jonge stemmen te vertegenwoordigen. Hun missie is om de EU-wetgeving te beïnvloeden om het milieu beter te beschermen door hun bevindingen te delen met de maatschappelijke organisaties en belangrijke belanghebbenden, en door allianties op te bouwen met gelijkgestemde NGO's om impactvolle belangenbehartiging te stimuleren.

bytes

LET US SPEAK

Een startup met een veelzijdige missie: burgers in staat stellen deel te nemen aan een demonstratie. Hiervoor gebruiken ze praktische workshops, spellen en filmvertoningen om individuen in staat te stellen zelfverzekerd te protesteren en verbinding te maken met mede-veranderaars. Opmerkelijk is dat hun educatieve spel 'Weerwolf: Klimaateditie' uitverkocht was tijdens de Dutch Design Week, en ze publiceren momenteel hun eerste protesthandboek.

PILPG

PILPG (PUBLIC INTERNATIONAL LAW AND POLICY GROUP)

Marieke de Hoon is Director & Senior Counsel of the Dutch office of The Public International Law & Policy Group; a global pro bono law firm providing free legal assistance to parties involved in peace negotiations, drafting post-conflict constitutions, and war crimes prosecution/transitional justice. To facilitate the utilization of this legal assistance, PILPG also provides policy planning assistance and training on matters related to conflict resolution.

Racism & Technology Center

RACISM AND TECHNOLOGY CENTER

The Racism and Technology Center uses technology as a mirror to reflect and make visible existing racist practices in Dutch society. As a knowledge center, UvA & HvA researchers Naomi Appelman, Jill Toh, and Hans de Zwart provide a platform, resources, knowledge, skills and legitimacy to anti-racism and digital rights organizations to help them create an understanding of how racism is manifested in technology with the goal of dismantling systems of oppression and injustice.

CIVI Stichting Civic

STICHTING CIVIC

Tamar de Waal is universitair docent algemene rechtsleer aan de Universiteit van Amsterdam. In 2017 promoveerde zij op de proliferatie van inburgeringsbeleid EU lidstaten. Zij richtte Stichting Civic op met als inzet het verbeteren van het Nederlands inburgeringsbeleid op basis van wetenschappelijke inzichten.

AI EN OUDERENZORG

“ *Digitale leeftijdsdiscriminatie kan leiden tot gezondheidsongelijkheid bij oudere mensen: systematische, vermijdbare verschillen in de gezondheidstoestand tussen bevolkingsgroepen.* ”

Hannah van Kolfschooten begon een campagne tegen onzorgvuldig gebruik van AI in ouderenzorg. Hierin liet ze zien dat ‘digitale leeftijdsdiscriminatie’ kan ontstaan gedurende de hele levenscyclus van medische AI. Ze deed onderzoek naar hoe de EU het probleem van digitale leeftijdsdiscriminatie aanpakt en concludeerde dat de negatieve effecten van leeftijdsdiscriminatie in medische AI onvoldoende worden erkend. Als pas-benoemd lid van de Technical Advisory Group on Artificial Intelligence for Health (TAG-AI) van de Wereldgezondheidsorganisatie kan Hannah haar expertise nu op mondiaal niveau inzetten.

Hannah van Kolfschooten

ONDERZOEK, ADVIESWERK EN MEDIA-OPTREDENS: DE KUNST VAN HET COMBINEREN

Als hoogleraar arbeidsrecht onderzoekt Evert Verhulp, één van de meest geciteerde wetenschappers van Nederland, radicale veranderingen op de arbeidsmarkt. Maar naast zijn academische onderzoek adviseert hij ook op hoog niveau, waaronder de Nederlandse overheid, richtte hij een commercieel bedrijf op én is hij een bekend gezicht in de media. Hoe houdt hij al die ballen hoog?

Ik had nooit gepland om hoogleraar arbeidsrecht te worden. Arbeidsrecht stond vroeger niet eens op mijn radar. Maar zoals dat vaak gaat: het een leidt tot het andere, en voor ik het wist zat ik diep in de complexiteit van arbeidsmarkten, zelfstandigheid, pensioenen, platformarbeid en de fundamentele rechten. Ik weet alleen wel zeker dat ik nooit zuiver theoretisch onderzoek zou kunnen doen dat losstaat van de realiteit. Voor mij moet onderzoek maatschappelijke impact hebben.

ARBEIDSRECHT VERBETEREN?

Ik combineer al jaren academisch onderzoek met advieswerk, ondernemerschap en schrijven voor een breed publiek. Maar ik bestudeer niet alleen het arbeidsrecht- ik wil het ook verbeteren.

‘Academisch onderzoek combineren met maatschappelijke impact is niet makkelijk, het ontstaat niet volgens een strakke planning’

Een van de meest urgente kwesties waar ik me de laatste tijd mee heb beziggehouden betreft pensioenfondsen en het groeiend aantal zelfstandigen dat geen premie betaalt maar toch recht heeft op een pensioen. Dit is een tikkende tijdbom. Neem bijvoorbeeld de zorgsector: naar schatting een kwart miljoen zelfstandige professionals in deze sector hebben waarschijnlijk recht op een pensioen dat ze niet zelf hebben gefinancierd. Als ze aanspraak maken op dat pensioen, zal de financiële druk op het systeem enorm

zijn, met negatieve gevolgen voor de werknemers die altijd netjes hun premies hebben betaald. Ik heb herhaaldelijk aan de bel getrokken over dit probleem en zet me in voor juridische hervormingen. Academisch onderzoek combineren met maatschappelijke impact is niet moeilijk. Volgens mij is de grootste uitdaging het bereiken van de juiste doelgroep: de groep mensen die je kan helpen om impact te maken. Kies vooral zelf wie je wil beïnvloeden, of het nou ambtenaren, wetenschappers of studenten zijn. Een strategische aanpak vergroot je impact.

WERKEN MET OVERHEID EN POLITIEK

Tot 2022 was ik onafhankelijk kroonlid van de Sociaal-Economische Raad (SER). Ik zat in het dagelijks bestuur van de SER, en was voorzitter van de commissie bevordering Medezeggenschap. Het Kroonlidmaatschap van de SER was een eyeopener voor mij- ik zag in de praktijk hoe de politiek werkt en wat het belang is van netwerken. Een van mijn meest waardevolle rollen was als voorzitter van de Commissie Culturele Sector. De arbeidsvoorwaarden in deze sector waren slecht, en onderzoek en rapporten van de commissie droegen bij aan verbetering. Zien dat beleid verandert door jouw werk is enorm bevredigend.

‘Het is een mythe dat onderzoek en impact elkaar uitsluiten’

Vroeger werden dit soort functies verkregen via benoeming, tegenwoordig moet je solliciteren. Mijn advies? Als je de kans krijgt, grijp hem dan. Je vergroot je invloed en krijgt toegang tot beleidsmakers. Voor mij was het geen kantelpunt omdat ik al eerder met de SER werkte, maar het vergrootte wel mijn impact.

ONDERZOEK EN PRAKTIJK VERBINDEN

Onderwijs is net zo belangrijk als onderzoek en de praktijk. We hebben een postacademische cursus ontwikkeld voor professionals met minstens drie tot vijf jaar ervaring in het arbeidsrecht.

‘Uiteindelijk nemen politici de beslissingen, maar wetenschappers kunnen een beslissing onderbouwen’

Wie het examen succesvol afrondt, kan lid worden van de Vereniging Arbeidsrecht Advocaten Nederland. Deze cursus stimuleert waardevolle discussies waarin academici en praktijkjuristen van elkaar leren.

Veel mensen vragen hoe ik een bedrijf ben begonnen. Het begon met een uitspraak van de Hoge Raad over ontslagvergoedingen. De uitspraak vereiste een complexe berekening van de verwachte werkloosheidsduur van een werknemer na ontslag. Ik realiseerde me dat een algoritme dit efficiënter kon doen met gebruik van data van onder andere het CBS. In plaats van alles via de faculteit te regelen – wat veel papierwerk met zich meebrengt – stelde de faculteitsdirecteur voor om een bedrijf te starten. Inmiddels hebben we vier medewerkers. Het bedrijf verdient geen miljoenen, maar is financieel zelfstandig – en dat is al een succes op zich.

Mijn advies aan juridisch onderzoekers? Als je een idee hebt, maak het bruikbaar. Als mensen het gebruiken, heeft het waarde. Als ze ervoor willen betalen is dat nog beter – dat maakt herinvestering en innovatie mogelijk. Het is niet waar dat onderzoek en ondernemerschap elkaar uitsluiten.

IN CONTACT MET DE MEDIA

Hoe kunnen onderzoekers strategisch gebruikmaken van media en een band opbouwen met journalisten? Mijn aanpak is simpel: als je geen contact hebt met een journalist, zoek naar contactgegevens en bel ze direct om je idee te pitchen. Als ze het interessant vinden, publiceren ze het.

Artikelen over herkenbare problemen leiden soms tot Kamervragen. Ook het ministerie kan je om input vragen – dan zit je er al middenin. De ministeries bereiken is niet ingewikkeld, je moet het gewoon doen. Natuurlijk zijn veel maatschappelijke discussies gevoelig, zeker over arbeidskwesties, zoals zzp'ers. Opvattingen lopen uiteen en een ongelukkig gekozen woord kan irritatie of boosheid oproepen. Ik beperk me wel tot juridisch onderzoek en het delen van die uitkomsten. Maar onderzoek toegankelijk maken voor een breed publiek betekent vaak dat journalisten nuances weglaten. Daar moest ik aan wennen.

‘Houdt het niet voor jezelf als je iets ontdekt’

KIJKEN NAAR DE TOEKOMST

Nog een onderwerp dat me momenteel bezighoudt is loondoorbetaling bij ziekte. Ik denk dat de huidige regeling in Nederland hervormd moet worden. Onder het huidige systeem zijn werkgevers gedurende maximaal twee jaar van de ziekte van de werknemer verplicht om het loon aan die werknemer door te betalen. Hoewel dit beleid op macroniveau effectief is geweest, leidt dit tot aanzienlijke lasten voor kleinere werkgevers.

Neem bijvoorbeeld een fysiotherapeut met twee medewerkers. Als er één ziek wordt, moeten de anderen dubbel zoveel werken, want een vervanger aannemen is vaak financieel niet haalbaar. Deze betalingsregeling, hoewel bedoeld voor de ondersteuning van zieke werknemers, heeft in dit geval een tegengesteld effect, omdat het niet per se bijdraagt aan de re-integratie.

Uiteindelijk nemen politici de beslissingen, maar wetenschappers kunnen een beslissing onderbouwen. Het begint met een sterk argument, het investeren van tijd en heldere voorstellen doen. Houd het niet voor jezelf als je iets ontdekt dat het recht of beleid kan verbeteren. Publiceer het, en vraag er aandacht voor. Bel een journalist, politicus of ambtenaar. Deel je inzichten. Zo begint verandering.

EEN NIEUWE RECHTSVORM VOOR SOCIAAL ONDERNEMEN

“ We zijn bezig met het ontwerpen van een nieuwe rechtsvorm. Mijn drijfveer is dat je dit soort manieren van duurzaam ondernemen een stuk normaler kunt maken door het in het recht op te nemen. ”

Nena van der Horst vertelde in december 2023 in haar interview met de faculteit over haar onderzoek naar een nieuwe rechtsvorm om maatschappelijk betrokken ondernemen makkelijker en normaler te maken. Met als gevolg duurzaam ondernemen te steunen en maatschappelijk rendement als doel te normaliseren. Hierna werd ze gebeld door D66 omdat ze geïnspireerd waren om een nieuwe rechtsvorm voor sociaal ondernemerschap op de kaart te zetten in de Kamer.

Nena van der Horst

MARGARETHA WEWERINKE-SINGH

‘Wat begon als een studenteninitiatief groeide uit tot een wereldwijde campagne.’

DE ZAAK DIE ROND DE WERELD GING

Als zelfverklaarde Internationale Stad van Vrede en Recht huisvest Den Haag zowel het Internationaal Strafhof (ICC) als het Internationaal Gerechtshof (ICJ). Vaak gaat de aandacht uit naar het ICC, dat wereldleiders als Poetin en Netanyahu vervolgt. Maar het recente advies van het ICJ over klimaatverandering heeft voor burgers wereldwijd, ook in Nederland, misschien veel directere gevolgen. Op 23 juli 2025 sprak het Hof zich voor het eerst uit over de juridische verplichtingen van staten in de strijd tegen klimaatverandering. In dit historische advies maakt het Hof duidelijk dat het recht op een schoon, gezond en duurzaam leefmilieu een mensenrecht is. Staten zijn internationaalrechtelijk verplicht om klimaatverandering aan te pakken én mensenrechten te beschermen.

VAN STUDENTENPETITIE NAAR WERELDZAAK

De oorsprong van deze historische zaak ligt bij een groep studenten van eilandengroep Vanuatu en andere eilanden in de Stille Oceaan. Onder begeleiding van jurist en UvA-hoogleraar Duurzaamheidsrecht Margaretha Wewerinke-Singh bedachten zij in 2015 om klimaatrecht te laten spreken via het Internationaal Gerechtshof. Hun boodschap was helder: wie niets bijdraagt aan klimaatvervuiling maar wél de zwaarste gevolgen draagt, verdient juridische bescherming.

Het begon klein: met studenten van Pacific Island Law Schools die een petitie startten. ‘Wat begon als een studenteninitiatief groeide in enkele jaren uit tot een wereldwijde campagne’, vertelt Margaretha, ‘die werd ondersteund door meer dan 130 landen.’ Margaretha was de afgelopen tien jaar de drijvende kracht achter de klimaatzaak. In maart 2023 nam de Algemene Vergadering resolutie 77/276 bij consensus (zonder stemming) aan; 132 staten traden op als co-sponsor. In december 2024 hield het Hof twee weken openbare zittingen waaraan 96 staten en 11 internationale organisaties deelnamen.

Wat werd gevraagd aan het Hof?

De kernvragen: wat moeten staten doen om het klimaat en milieu te beschermen? Wat zijn de gevolgen als ze dat nalaten, nu of in het verleden, en andere landen daar schade van ondervinden? En: moeten staten compensatie bieden aan kwetsbare landen die door klimaatverandering getroffen zijn? Deze vragen raken internationale verdragen zoals het Klimaatverdrag, Parijsakkoord, Zeerechtverdrag en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Een uitspraak van het ICJ kan een juridisch en politiek precedent scheppen, met invloed op nationale rechtspraak, beleid en toekomstige onderhandelingen.

De procedure besloeg ruim twee jaar: van 29 maart 2023 (aanneming van resolutie 77/276) tot 23 juli 2025 (het advies). Het Hof ontving 91 schriftelijke verklaringen en 62 schriftelijke opmerkingen. In december 2024 vonden twee weken lang zittingen plaats in het Vredespaleis. Wat deze zaak bijzonder maakte was de schaal en diversiteit aan deelnemers: van wereldmachten tot eilandstaten, van jongeren tot inheemse leiders. Ook Nederland diende een schriftelijke verklaring in.

Wat zegt het ICJ?

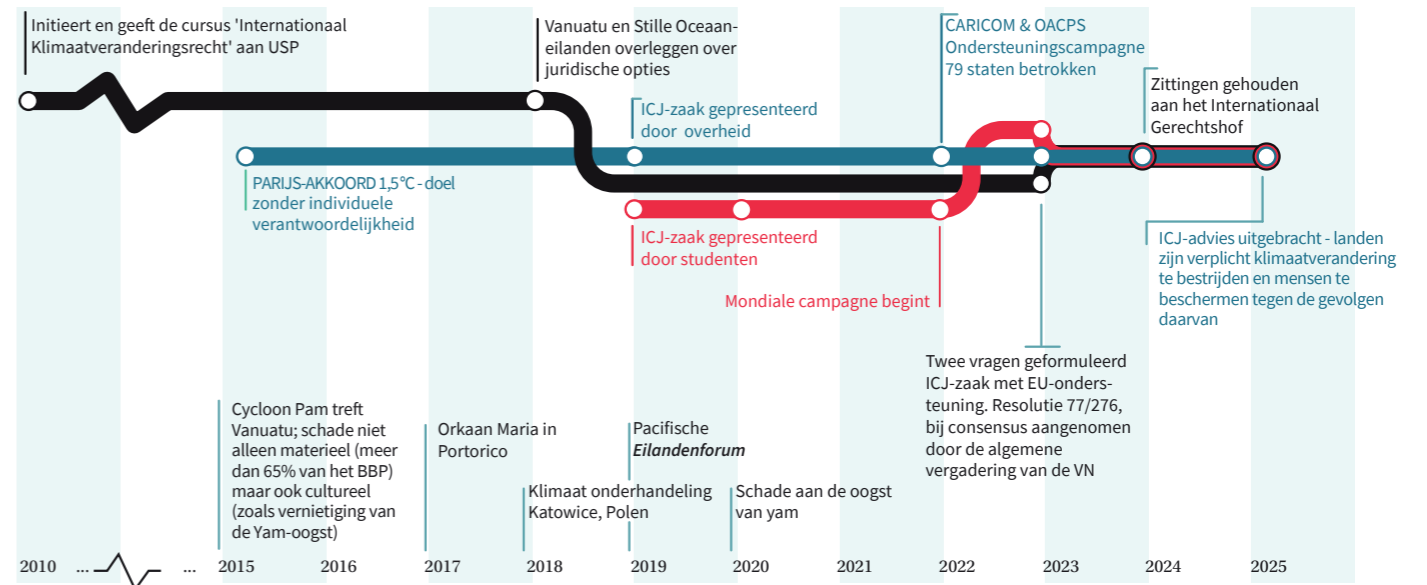
Het Hof benadrukt dat klimaatverandering mensenrechten bedreigt: het recht op gezondheid, een toereikende levensstandaard, privacy. Een schoon, gezond leefmilieu is volgens het ICJ een mensenrecht en een voorwaarde voor het uitoefenen van andere rechten. Hoewel de uitspraak niet juridisch bindend is, is het gezag van het ICJ, als hoogste gerechtelijke orgaan binnen de VN, groot. Het oordeel geldt als richtinggevend in de ontwikkeling van internationaal recht.

Het Hof bevestigt dat leden aansprakelijk kunnen worden gesteld bij niet-naleving van de relevante verplichtingen. Dan moeten ze schadelijk handelen stoppen, herhaling voorkomen en eventuele schade herstellen. De opinie verduidelijkt dat alle staten – waaronder Nederland – reeds juridisch verplicht zijn om de klimaatverandering doeltreffend aan te pakken en mensenrechten te beschermen.

HET BEGIN VAN IETS GROTERS

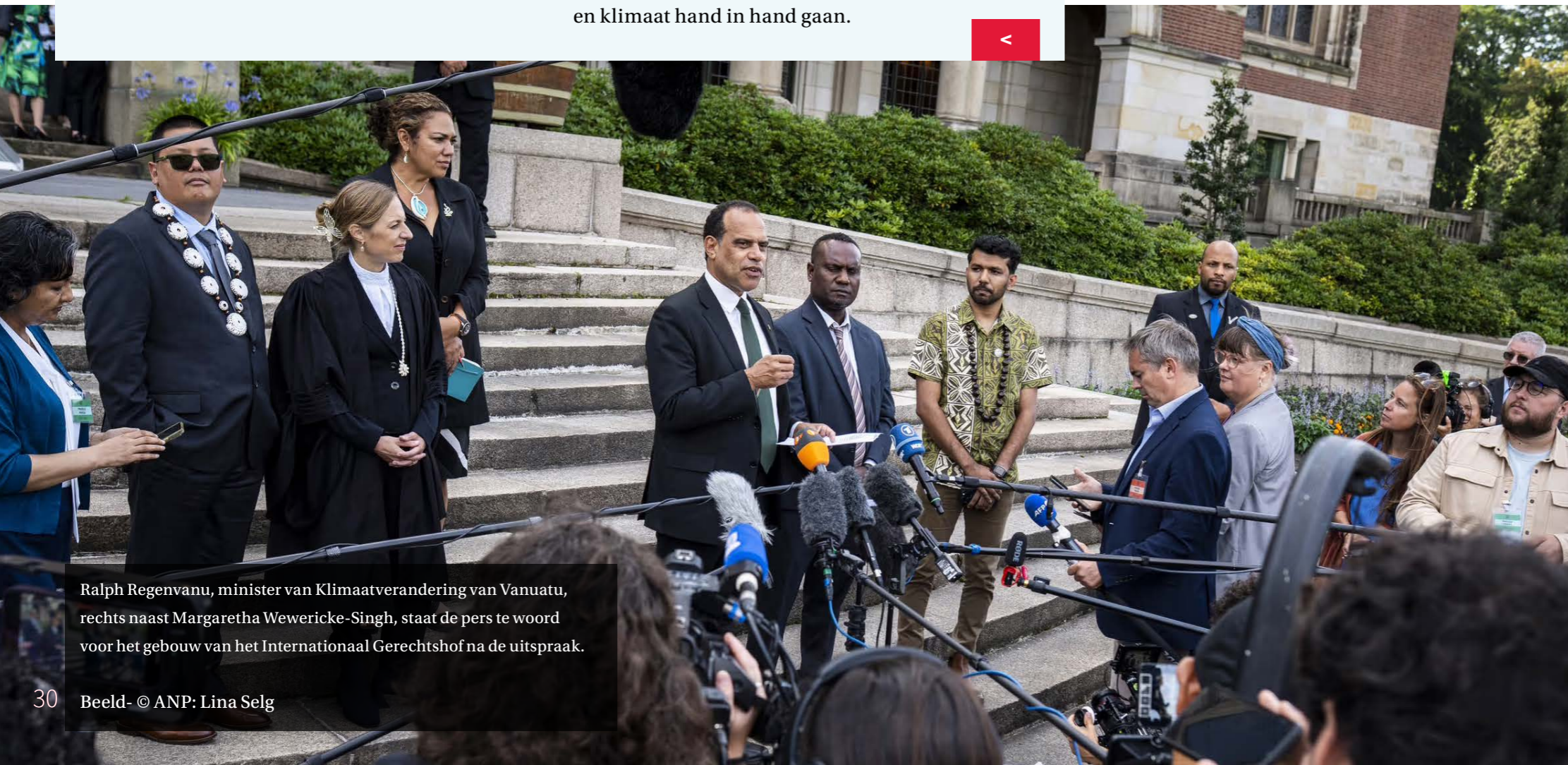
De Vanuatu-zaak laat zien wat er mogelijk is als kleine stemmen wereldwijd weerklank vinden. Dit is geen eindpunt, maar een begin: de implementatie is nu aan de beurt. Met dit advies slaat de internationale rechtsorde een nieuwe weg in, waarin recht en klimaat hand in hand gaan.

HET PAD NAAR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

Ontdek de sleutelmomenten die hebben geleid tot de allereerste klimaatzaak bij het ICJ. Aan de hand van drie lijnen brengen we in kaart: de activiteiten van de studenten van Vanuatu; de regeringen van Vanuatu en de Pacificische Eilanden (die beiden rechtstreeks door Margaretha werden ondersteund); én de internationale politieke ontwikkelingen; om te laten zien hoe samenwerking op wereldschaal nodig is om verandering van deze schaal te realiseren.

- VANUATU & PACIFISCHE EILANDEN
- INTERNATIONALE GEMEENSCHAP
- STUDENTEN

Ralph Regenvanu, minister van Klimaatverandering van Vanuatu, rechts naast Margaretha Wewericke-Singh, staat de pers te woord voor het gebouw van het Internationaal Gerechtshof na de uitspraak.

Wat heeft de zaak opgeleverd (tot nu toe)?

- 1. Internationale erkenning:** Klimaatverantwoordelijkheid is op de kaart gezet als juridische kwestie, niet alleen als moreel of politiek vraagstuk.
- 2. Bewustwording en mobilisatie:** De zaak bracht duizenden jongeren, juristen, beleidsmakers en burgers in beweging. In tientallen landen werden publieke debatten georganiseerd, mede gefinancierd door sponsors.
- 3. Voorbereiding op nationaal niveau:** Verschillende landen, waaronder EU-lidstaten, bereiden zich voor om het ICJ-advies te gebruiken in hun eigen wetgeving of rechtszaken. Urgenda in Nederland, KlimaSeniorinnen in Zwitserland en klimaatzaken in Duitsland en Australië krijgen er mogelijk een krachtige steun in de rug bij.
- 4. Documentatie en kennisdeling:** Dankzij sponsorbijdragen is een uitgebreide documentatie opgebouwd: van wetenschappelijke rapporten tot getuigenverklaringen van getroffen gemeenschappen. Deze kennis is publiek beschikbaar en vormt een fundament voor toekomstige klimaatprocedures.

Lessen voor verandering

De rechtenfaculteit biedt een enorm scala aan educatieve programma's en trainingen voor studenten en professionals. Ieder programma maakt op zijn eigen manier onderdeel uit van de grote maatschappelijke impact van de gehele faculteit.

Responsieve Overheidsjurist

Wat: Iris van Domselaar ontwikkelde het professionele trainingsprogramma 'De responsieve Overheidsjurist'

Voor wie: een masterclass van twee dagen speciaal ontwikkeld voor advocaten die binnen (executieve) overheidsinstellingen werken.

The Compliance Bible

Wat: Benjamin van Rooij ontwikkelde een handboek voor compliance, de behavioural handbook for compliance (The Compliance Bible)

Voor wie: voor iedereen in het bedrijfsleven die te maken heeft met compliance.

Capaciteitsvergrotingsopleiding

Wat: Kati Cseres maakt samen met Article 19 trainingen, waaronder een 2-daagse Capaciteitsvergrotingsopleiding om ngo's een stevige basiskennis te geven van de belangrijkste juridische en economische principes van de EU-mededingingswetgeving, het handhavingssysteem en de institutionele opzet.

Voor wie: voor ngo's onder druk, in landen zoals Hongarije of Polen om consumentenbeschermingswetten te gebruiken ter verdediging van mensenrechten.

Europese Zomercursus Platformregulering

Wat: Paddy Leerssen co-organiseert en doceert in deze vijfdaagse zomercursus, gegeven door experts uit het veld. De cursus biedt een intensieve introductie tot de Digital Services Act (DSA) en andere belangrijke EU-regels rond platform governance.

Voor wie: Professionals en onderzoekers op het gebied van technologiebeleid, recht, digitale rechten of platform governance die zich willen verdiepen in de DSA en hun netwerk willen uitbreiden.

Impactvol onderwijs

Sterk op je werk Recht in de klas

Wat: Agnes Akkerman & Marcelle Reneman ontwikkelden onderwijsprogramma's Recht in de Klas en Sterk op je Werk samen met de Amsterdam Law Hub.

Voor wie: Recht in de Klas richt zich op het vergroten van het rechtsbewustzijn van Amsterdamse kinderen (groep 6 t/m 8) door het overbrengen van (juridische) kennis van studenten. In Sterk op JeWerk bedenken MBO-, HBO- en WO studenten samenoplossingen voor problemen rondom de toegang tot het arbeidsrecht van praktisch opgeleiden.

European Judicial Training Network

Wat: Christina Eckes ontwikkelde de opleiding voor European Judicial Training Network

Voor wie: een tweedaagse opleiding voor het Europese Judicial Training Network over klimaatsrechtszaken en rechterlijke besluitvorming met 55 deelnemers voor de eerste editie.

Masterclass Ondernemen

Wat: Nathalie Dijkman-Atria en Liesbeth Hulst bedachten samen de Masterclass Ondernemen voor Sociaal Advocaten.

Wat en voor wie: om te kunnen bijdragen aan een sterkere instroom en minder uitval van jonge sociaal advocaten, ontwikkelden zij samen met praktijk-professionals een masterclass om drie avonden deze beginnende sociaal advocaten wegwijs te maken in het ondernemerschap.

‘De DSA raakt zóveel mensen, en iedereen probeert het te begrijpen. Wij helpen om de puzzelstukjes op de juiste plek te leggen.’

EEN BEWEGEND DOELWIT NAJAGEN: HET DSA OBSERVATORY

Het reguleren van Big Tech is alsof je een trein probeert te repareren terwijl die op volle snelheid rijdt – en iemand anders de wissels bedient. Maar voor het DSA Observatory, een onderzoeksinitiatief aan de Universiteit van Amsterdam, begon die race tegen de klok al ver voordat de politiek wakker werd. ‘We werkten al meer dan tien jaar aan platformregulering,’ zegt Joris van Hoboken. Hij en Paddy Leerssen zijn de hoofdonderzoekers van het Observatory. ‘En ineens haalde de wereld ons in,’ vult Leerssen aan.

De Digital Services Act (DSA) was vanaf het begin een wet die veel zou veranderen. Deze EU-verordening is één van de eerste internationale pogingen om Tech giganten verantwoordelijk te stellen voor hun invloed op mensenrechten en democratische waarden. Wat veel mensen verraste, was het tempo waarin dit gebeurde: normaal gesproken laat zo’n wet jaren op zich wachten, maar de DSA werd binnen een jaar aangenomen. Nu verandert de wet het digitale landschap en helpt het Observatory om die ontwikkelingen in kaart te brengen.

NIEUWE REGELS

In 2019 begon de Europese Commissie met het uitstipelen van wat later de DSA zou worden. Van Hoboken en zijn collega’s bij het Instituut voor Informatierecht (IViR) wisten dat er een momentum was. De E-Commerce Richtlijn – de wet die sinds 2000 onlinediensten regelde – was hopeloos verouderd. Er moest iets nieuws komen. In datzelfde jaar werd het DSA Observatory opgezet, en in 2020 officieel gelanceerd, precies toen Brussel serieus werk ging maken van nieuwe regels voor het digitale tijdperk. ‘We wisten: dit is een once-in-a-generation moment,’ zegt Van Hoboken. ‘De overgang van zelfregulering naar publiek toezicht. Dat gebeurt niet elke dag.’

EEN HUB MET EEN MISSIE

De kern van het DSA Observatory bestaat uit vier onderzoekers, ondersteund door een bredere kring van samenwerkingspartners binnen de UvA en in Europa. Maar het bereik is veel groter. Het Observatory is een knooppunt waar academici, toezichthouders, beleidsmakers en maatschappelijke organisaties samenkomen voor de snel veranderende wereld van platformregulering.

In tegenstelling tot overheden, techbedrijven of NGO's brengt het Observatory iets unieks: onafhankelijke, maatschappelijk betrokken academische expertise.

'De DSA gaat niet alleen over technologie,' zegt Van Hoboken. 'Het gaat over democratie, vrijheid van meningsuiting en fundamentele rechten. Dat is waar wij het verschil kunnen maken. Ons werk is om diep te graven, kritisch na te denken en het grotere plaatje te laten zien.'

Het werk van het Observatory bevindt zich op het kruispunt van recht, politiek en samenleving. Dat kan lastig zijn. Zijn ze onderzoekers? Activisten? Iets ertussenin?

'We zijn geen activisten,' zegt Leerssen. 'Maar we zijn ook niet neutraal. We vinden het belangrijk hoe deze wetten het maatschappelijk leven vormgeven, en daar zijn we eerlijk over.' Hij zegt het helder: 'Juridisch onderzoek is politiek, of we dat nu erkennen of niet. Het enige wat we kunnen doen is transparant zijn over onze waarden – en scherp in onze argumentatie.' Het Observatory neemt geen officieel standpunt in, maar betrokken onderzoekers schromen niet om zich uit te spreken: via open brieven, advies of kritische analyses wanneer er iets misgaat. 'Er is ruimte voor verschil van mening,' vult Van Hoboken aan. 'Dat maakt het Observatory een platform, geen spreekbuis.'

Eerder dacht het team meer tijd te besteden om invloed te hebben tijdens het wetgevingsproces: door papers te publiceren, debatten te organiseren, coalities te vormen. Maar Brussel schakelde sneller dan wie dan ook had verwacht. 'We moesten van koers veranderen,' zegt Leerssen. 'Van meedenken over de wet moesten we toe naar anderen helpen om ermee te werken.'

Die draai veranderde de missie van het Observatory. Als ze de DSA niet meer konden aanpassen, konden

ze maatschappelijke organisaties helpen er het maximale uit te halen. Door de wet te interpreteren, te vertalen naar de praktijk en partijen te begeleiden in hoe ermee om te gaan.

DE DSA TOT LEVEN BRENGEN

De DSA is aangenomen, maar wat betekent dat concreet?

Dat moet nog blijken. De wet legt online platforms strenge verplichtingen op: van transparantieregels en moderatiestandaarden tot openbare advertentie-archieven en datatoegang voor onderzoekers. In theorie een enorme stap vooruit. In de praktijk vaak een juridisch doolhof. En juist dan komt het Observatory in beeld.

'We krijgen constant vragen,' zegt Leerssen. 'Mag ik deze data opvragen? Wat betekent deze term? Hoe moet ik reageren op deze melding?' Mensen hebben houvast nodig.'

Het Observatory organiseert workshops, schrijft informerende documenten en stimuleert de dialoog tussen toezichthouders, NGO's en academici. Ook hebben ze het DSA Research Network gelanceerd – een nieuw initiatief met Duitse partners om duurzame samenwerking over grenzen heen te bevorderen. 'Het draait om gemeenschap,' zegt Van Hoboken. 'De DSA raakt zóveel mensen, en iedereen probeert het te begrijpen. Wij helpen om de puzzelstukjes op de juiste plek te leggen.'

ZICHTBARE IMPACT

Heeft hun werk effect gehad? Absoluut. Sommige van de meest innovatieve bepalingen in de DSA begonnen als academische ideeën. Leerssens promotieonderzoek leverde input voor de verplichting van openbare advertentie-archieven. Een belangrijke stap richting transparantie. Zijn pleidooi voor betere bescherming rondom dataverzameling voor onderzoek is inmiddels overgenomen door de Europese Commissie.

Een bijzonder moment voor het Observatory was de rechtszaak tegen X, waarin een Nederlandse promovendus het bedrijf aanklaagde wegens shadow banning – de juridische onderbouwing was gebaseerd op het onderzoek van Leerssen. De zaak haalde het nieuws. 'Het laat zien dat ideeën zich kunnen verspreiden,' zegt hij. 'Van theorie naar rechtszaak.'

Van Hoboken wijst op eerdere successen. Onderzoek met collega's naar platformaansprakelijkheid leverde input voor de risicobenadering van de DSA. 'Soms weet je pas jaren later wat de impact van je werk is,' zegt hij. 'Maar er wordt altijd een zaadje geplant.'

Platformregulering is geen nicheonderwerp meer. De DSA haalt de voorpagina's, leidt tot rechtszaken en trekt de aandacht van Amerikaanse politici. Maar die zichtbaarheid heeft ook een keerzijde. 'Helaas worden sommige onderzoekers in dit vakgebied doelwit,' waarschuwt Van Hoboken. 'We zien mensen die worden aangevallen, lastiggevallen, zelfs aangeklaagd – gewoon omdat ze hun werk doen.'

Maar dat risico hoort erbij. 'We hebben hier met echte macht te maken,' zegt Leerssen. 'Het gaat niet alleen over Tech beleid. Het gaat over wie het publieke debat bepaalt – en wie er gehoord wordt.' Ze maken zich vooral zorgen over gemarginaliseerde groepen. 'De DSA bevat bepalingen die mensen moeten beschermen, vooral vrouwen, journalisten en minderheden, tegen onlineschade,' zegt Van Hoboken. 'Maar dat werkt alleen als de wet goed wordt gehandhaafd.'

TOEZICHTHOUDERS

Hoe ambitieus ook, de DSA is geen wondermiddel. En enkele van de belangrijkste vragen – over handhaving, middelen en lobbydruk – komen nu pas aan het licht. Het Observatory kijkt kritisch mee. 'We zijn geen fanclub,' zegt Van Hoboken. 'We steunen de doelen van de DSA, maar we stellen ook kritische vragen en spreken instellingen aan op hun verantwoordelijkheid.'

Dat betekent ook mythes doorprikken. Nu de DSA wereldwijd in de belangstelling staat, verspreidt desinformatie zich snel. 'We horen veel beweringen voorbijkomen die gewoon niet kloppen,' zegt Leerssen. 'Soms moeten we ingrijpen en zeggen: "Dat staat helemaal niet in de wet."'

Uiteindelijk werkt het Observatory aan meer dan alleen kennisontwikkeling. Het legt een belangrijk moment van verandering vast – en helpt richting te geven aan wat daarna komt.

Collega's van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid die bijdragen (of bijgedragen hebben) aan het DSA Observatory zijn o.a.: *Ilaria Buri, Naomi Appelman, Natali Helberger, Anna van Duin, Joao Quintais, John Albert, Magdalena Jozwiak, Ronan Fahy, Martin Senftleben, Max van Drunen, Iris Toepoel, Gabriela Trogrlic en Linda Weigl.*

AMSTERDAM LAW HUB

Wil je meer ontdekken over de unieke impactprojecten die plaatsvinden aan de rechtenfaculteit van de UvA?

Of heb je zelf ideeën over een rechtvaardigheidsvraagstuk dat om een oplossing vraagt?

Neem dan contact op met de Amsterdam Law Hub. Als impactcentrum van de rechtenfaculteit brengen wij onderzoekers, studenten en maatschappelijke partners samen om innovatieve projecten voor de rechtssector te ontwikkelen.

Schrijf je in voor onze nieuwsbrief via de QR-code of maak een afspraak om meer te weten te komen over onze werkwijze.

DE STAAT VAN DE RECHTSSTAAT

“

Waarom trapt niemand op de noodrem?

”

Rechtsfilosofe Tamar de Waal schrijft politieke columns voor De Groene Amsterdammer. Daarnaast geeft ze interviews aan onder meer Vrij Nederland en NRC Handelsblad en verschijnt ze regelmatig in radio-en tv-programma's om de staat van de rechtstaat te bespreken. 'We hebben veel te weinig geïnvesteerd in de rechtsstaat. Het Westen heeft zelfgenoegzaam achterovergeleund in de waan dat tolerantie, progressiviteit en de rechtstaat nu wel geregeld waren. Maar de democratische rechtsstaat is al dertig jaar aan de verliezende hand.'

Tamar de Waal

NIETS IS
ZEKER
BEHALVE
DE DOOD EN
BELASTINGEN

BENJAMIN
FRANKLIN

We leven in interessante tijden. Van de herverkiezing van Donald Trump en oorlogen in Oekraïne en Gaza, tot de opkomst van Tech giganten, kunstmatige intelligentie en de aanhoudende impact van de wereldwijde pandemie. Politici en burgers proberen zich aan te passen aan digitale ontwrichting, economische instabiliteit, klimaatverandering en toenemende sociale ongelijkheid.

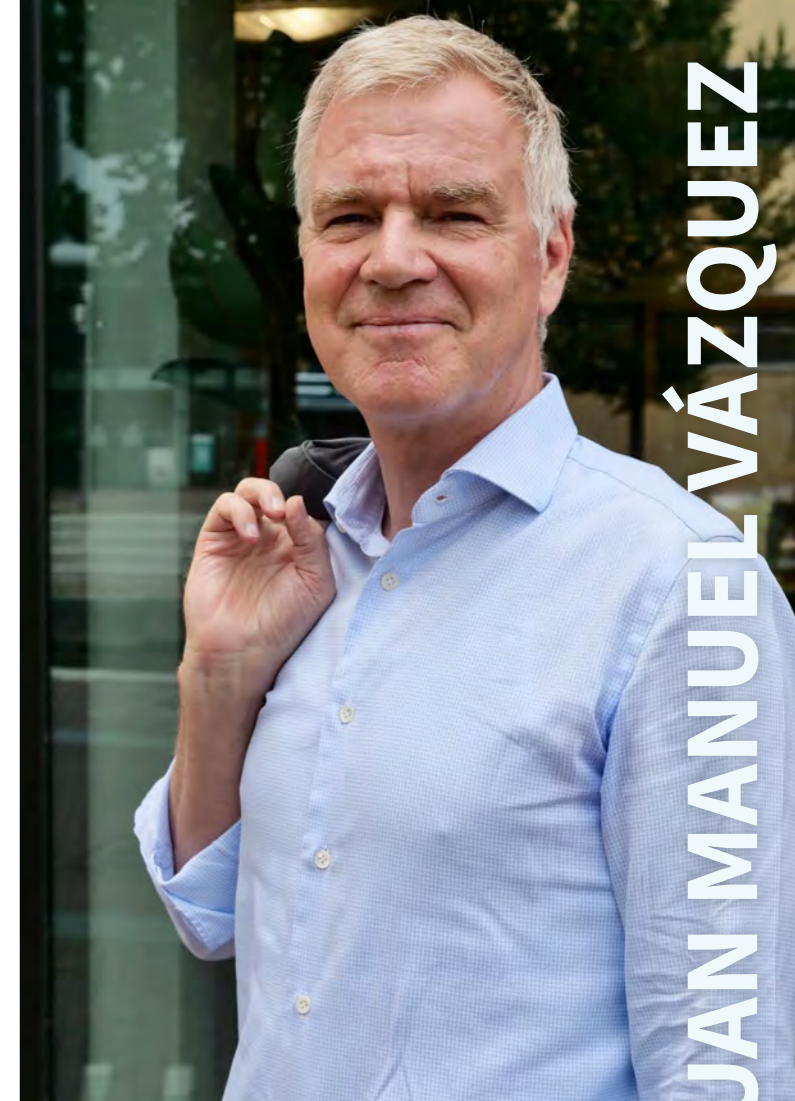
Maar terwijl de media zich vaak richten op de zichtbare symptomen van een crisis, is er een minder opvallende, maar niet te onderschatten kracht die veel van wat we zien mede bepaalt: belastingheffingen. Dit is geen zin die snel trending zal zijn op sociale media. Toch spelen belastingen op de achtergrond een doorslaggevende rol — van Europa's herbewapeningsplannen in een wereld vol spanningen, tot de manier waarop tweedehandsmode en contentmakers digitale economieën hertekenen.

BELASTING IS GEEN BIJZAAK

Stef van Weeghel, professor internationaal belastingrecht en tot kort geleden interim-voorzitter van de sectie Belastingrecht aan de UvA, betoogt in het debat over internationale belastinghervorming dat belasting niet slechts een technische kwestie of politieke bijzaak is. Sterker nog: belastingheffing staat vaak centraal in maatschappelijke en politieke verandering. Van de Boston Tea Party die de Amerikaanse revolutie ontketende tot de recente ophef in de Nederlandse toeslagenaffaire—de geschiedenis zit vol sociale transitie die draaien om onrechtvaardige belastingpraktijken.

*'Belasting is niet sexy,
maar wél fundamenteel –
het bepaalt hoe we leven'*

Belasting is een spiegel van onze waarden, een instrument voor rechtvaardigheid, en steeds vaker een strijdtoneel voor het oplossen van de grootste crises van onze tijd. In gesprek met Stef en Juan Manuel Vázquez, adjunct-directeur van het Amsterdam Centre for Tax Law (ACTL), staan vier wereldwijde trends in belastingrecht centraal, en lichten zij toe waarom het hoog tijd is daar meer aandacht aan te besteden.

STEF VAN WEEGHEL & JUAN MANUEL VÁZQUEZ

Belasting

VIER MONDIALE UITDAGINGEN

INVOERHEFFINGEN

Terugkeer van economisch nationalisme

Het probleem: Nu landen zich toeleggen op beschermende beleidsmaatregelen, maken invoerheffingen (belastingen op ingevoerde goederen) hun comeback als economisch wapen. Van EU-maatregelen tegen Chinese subsidies voor elektrische auto's tot de voortdurende handelsrivaliteit tussen de VS en China: invoerrechten herschikken de wereldwijde toeleveringsketens.

Waarom belangrijk voor belastingrecht:

'Invoerheffingen worden vaak gepresenteerd als een instrument van buitenlands beleid,' merkt Stef op, 'maar in de kern zijn het gewoon belastingen.' Ze hebben directe invloed op consumentenprijzen, winstmarges van bedrijven en zelfs op inflatiecijfers.' 'Een belangrijke reden voor de huidige spanningen in de internationale handel is dat sommige EU-landen belastingbeleid hebben waar de VS niet van gediend is — zij beweren dat deze belastingregels oneerlijk uitpakken voor Amerikaanse bedrijven en te ver gaan,' voegt Juan Manuel toe. De afdeling Belastingrecht onderzoekt hoe het EU-beleid op het gebied van douanerechten beter kan aansluiten bij internationale handelsverplichtingen, terwijl het toch cruciale sectoren beschermt.

Wist je dat? In 2023 is er in de EU meer dan 25 miljard euro aan invoerrechten betaald. Een belangrijke, maar ook grillige, inkomstenbron voor lidstaten.

KLIMAATVERANDERING

Een belasting probleem

Het probleem: De wereld ligt niet op koers om de klimaatdoelen van Parijs te halen. De CO₂-uitstoot blijft stijgen, en klimaatrampen treffen vooral het mondiale zuiden en lagere inkomensgroepen.

Waarom belangrijk voor belastingrecht:

'CO₂-heffing, groene belastingprikkels en subsidies voor duurzame technologieën behoren tot onze krachtigste instrumenten,' legt Stef uit. Maar deze moeten zowel effectief als rechtvaardig zijn. Rijke landen en bedrijven slagen er vaak in om de kosten van koolstofheffingen af te schuiven op armere bevolkingsgroepen. De afdeling doet onderzoek naar modellen voor klimaatbelastingen die een herverdelende werking hebben, zodat degenen die het meest vervuilen, ook het meest betalen. Met de opbrengsten worden kwetsbare gemeenschappen ondersteund en wordt er geïnvesteerd in groene infrastructuur.

Wist je dat? Slechts ongeveer 23% van de wereldwijde uitstoot valt onder een vorm van CO₂-heffing.

'Gezien de huidige spanningen zullen landen belastingen verhogen voor defensieuitgaven'

HERBEWAPENING VAN DE EU

Wie betaalt voor vrede?

Het probleem: De Russische invasie van Oekraïne heeft geleid tot een ongekende verschuiving in het Europese veiligheidsbeleid. De EU beweegt naar een grotere militaire integratie en hogere defensie-uitgaven. Daarvoor is extra publieke financiering nodig, terwijl de EU ook nog middelen moet terugbetalen die tijdens de coronacrisis zijn ingezet. De vraag blijft: wie gaat dit betalen?

Waarom belangrijk voor belastingrecht:

'De realiteit is dat herbewapening een stabiele, langetermijnfinanciering vereist,' zegt Stef. 'Historisch gezien hebben landen belastingen verhoogd ter voorbereiding op mogelijke oorlogen, en in de huidige gespannen wereldsituatie zal dit waarschijnlijk opnieuw gebeuren,' voegt Juan Manuel toe. Traditionele inkomstenbronnen zoals loonbelasting staan al onder druk. Daarbij bemoeilijken verschillen in nationale schulden en economische prestaties de verdeling van de lasten tussen lidstaten. Belastingjuristen onderzoeken nieuwe fiscale instrumenten zoals een pan-Europese defensieheffing of gezamenlijke leenstructuren om collectieve veiligheid op een eerlijke manier te financieren.

Wist je dat? De EU heeft sinds 2022 meer dan 20 miljard euro aan militaire steun aan Oekraïne toegezegd, maar gedeelde financieringsmechanismen zijn politiek nog altijd kwetsbaar.

GEBREK AAN BELASTINGBEWUSTZIJN

Als Stef terugblijkt op zijn decennialange carrière, komt hij steeds terug op één thema: verbinding. 'Mensen zien het verband niet tussen hun dagelijkse gedrag en het grotere geheel. Iemand die een trui verkoopt op Vinted denkt niet aan het EU-defensiebeleid. Maar in het belastingrecht zijn die zaken verbonden met elkaar.'

Juist daarom heeft de recente kritiek op de invloed van commerciële partijen in belastinginnovatie het departement ertoe gebracht om stappen te zetten

BELASTING HEFFEN OP HET ONTASTBARE

Een nieuwe vorm van inkomst

Het probleem: De opkomst van Big Tech, digitale platforms, freelance-marktplaatsen en digitale nomaden verandert de manier waarop mensen geld verdienen, leven en bijdragen, of juist niet bijdragen, aan publieke middelen. Daarbovenop brengen blockchain, cryptoassets, kunstmatige intelligentie en algoritmes ongekende uitdagingen en kansen met zich mee voor eerlijke belastingheffing.

Waarom belangrijk voor belastingrecht:

Het debat over hoe (en waar) grote techbedrijven moeten worden belast loopt al bijna tien jaar. Onder tussen hebben landen waar gebruikers wonen moeite om deze bedrijven te belasten en publieke voorzieningen te financieren. Platforms als Uber, Airbnb, Amazon en Vinted maken het voor velen makkelijker om geld te verdienen, maar opereren vaak in juridisch grijze zones. De afdeling onderzoekt hoe digitalisering en technologie kunnen helpen bij het creëren van eerlijke belastingstelsels, waarin naleving makkelijk is en ontduiking wordt geminimaliseerd. Dat betekent onder andere onderzoek naar meer digitale dienstbelasting, realtime rapportagetools, aansprakelijkheidsregels voor platforms en internationale samenwerking.

Wist je dat? Uit een studie uit 2022 bleek dat bijna 30% van de Nederlandse freelancers in de kluseconomie feitelijk "schijnzelfstandig" was — ten koste van arbeidsbescherming én belastinginkomsten.

naar meer transparantie. Via publieksbijeenkomsten, citizen science-projecten en samenwerking met beleidsmakers wordt gewerkt aan eerlijkere en responsievere belastingstelsels.

In een wereld vol onzekerheid is belasting misschien niet sexy—maar het is wél fundamenteel. Het bepaalt hoe we leven, wat we waarderen en hoe we reageren op de crises van onze tijd. 'En misschien', zo stelt Stef, 'verdient het een ereplek op het podium van het maatschappelijk debat.'

EEN FAÇADE VAN COMPLIANCE

“ *Is het de moeite waard om cookies te weigeren als je een website bezoekt? Ik neem cookies nog steeds serieus. Ik zeg altijd “nee”.* ”

In maart 2024 werd Amit Zac geïnterviewd over het gebruik van cookies door websites zonder toestemming. Even ter reminder: je locatie, IP-adres, eerder bezochte pagina's en je e-mailadres zijn voorbeelden van informatie die cookies bijhouden en verzamelen. Websites zijn wettelijk verplicht om toestemming te vragen voor het verzamelen van persoonlijke gegevens - vandaar die vervelende pop-ups. 'Het doel van die wet was om de privacy van Europeanen online te beschermen', legt Amit uit.

Hierna werd het nieuws over websites die massaal cookies verzamelen zonder toestemming groot uitgemeten, wat leidde tot publicaties bij het Parool en BNNVARA.

Amit Zac

*Stichting Civic zet zich in voor een nieuw perspectief op het huidige inburgeringsbeleid. Met het project **Humans of Inburgering** willen zij inburgeraars een gezicht geven. In 2025 interviewen zij opnieuw inburgeraars over ervaringen met de nieuwe wet, ingegaan op 1 januari 2022, met tekst van Chela Lemmens en foto's van Julian Sarmiento.*

HUMANS OF INBURGERING

#1 Razan

'Verzin niet weer een nieuw beleid op basis van ad-hoc oplossingen'

Razan is sinds 2011 in Nederland. 'Voor een ultieme integratie bestaan geen shortcuts. Wat mij betreft is het een levenslang leerproces dat om veel wilskracht en veerkracht vraagt. Wederzijds begrip, dialoog en samenwerking zijn van cruciaal belang. Ik ben pas goed ingeburgerd en geïntegreerd in Nederland als ik volledig betrokken word en erbij hoor. Niet ondanks, maar juist omdat ik anders ben. Hoe mooi zou het zijn als de maatschappij 'anders zijn' niet langer ziet als een bedreiging of belemmering, maar als een verrijking?'

Deze serie portretten en interviews is onderdeel van het project **Humans of Inburgering**, door journalist en fotograaf **Iris Timmermans**, in samenwerking met Stichting Civic (opgericht door onderzoeker Tamar de Waal in 2017).

#2 Mohammed

‘Meedoen gebeurt in de praktijk; op je werk, op straat, in contact met collega’s, buren, klanten.

Laat mensen hun plek innemen, geef ze ruimte, en dan volgt de rest vanzelf.’

Mohammed kwam in 2017 naar Nederland en leerde de Nederlandse samenleving pas echt kennen door er actief aan deel te nemen. Volgens hem bestaan er verschillende gewoonten en culturele codes, die je niet leert via een vooraf uitgestippeld traject. Dat vraagt om meedoen in het dagelijks leven. ‘Ik woonde en werkte hier al jaren voordat ik naturaliseerde. Dat examen heeft niets toegevoegd aan mijn begrip van de Nederlandse samenleving.’ Wat volgens hem wel werkt, is mensen vanaf dag één laten meedoen. ‘Meedoen is niet iets wat je uit een boek leert of toetst met een multiplechoicevraag. Het gebeurt in de praktijk; op je werk, op straat, in contact met collega’s, buren, klanten. Laat mensen hun plek innemen, geef ze ruimte, en dan volgt de rest vanzelf.’

#3 Ako & Nashmil

‘Ik snap niet dat dit kan bij een overheidsinstelling, onze toekomst valt in duigen.’

Ako & Nashmil Salehi kwamen met hun zoontje van 1 in 2014 naar Nederland. ‘Op 4 juli 2019 waren we na het behalen van ons laatste inburgeringsexamen officieel ingeburgerd, we waren blij. Ik was aangenomen voor de master Architectuur, mijn vrouw Nashmil voor de Mbo-opleiding Maatschappelijke Zorg voor Ervaringsdeskundige. Nu kon de rest van ons leven beginnen, dachten we.’ Twee weken later eiste DUO de inburgeringskosten terug omdat ze niet op tijd waren ingeburgerd. In december reageerde DUO op hun bezwaar, dat dit niet op tijd was, omdat ze dit in juni al hadden moeten doen. ‘Onze toekomst valt in duigen. Hoe had dit gekund? Ik snap niet dat deze tijdsbepaling kan bij een overheidsinstelling. Wie betaalt deze vertraging in ons leven?’ Gelukkig is tijdens de rechtszaak in april 2021 besloten dat DUO de eis op terugbetaling van de schulden moet laten vallen. Na een periode van twee jaar zijn Ako en Nashmil eindelijk van hun schulden verlost.

TOESLAGENAFFAIRE

“ *Het is duidelijk dat AI een belangrijke rol heeft gespeeld in het schandaal rond de toeslagen in Nederland. Er werd te veel op software vertrouwd die werkte met discriminerende algoritmes.* ”

Naar aanleiding van het interview met hoogleraar Rechtsfilosofie en rechtsethiek Iris van Domselaar over de nasleep van de toeslagenaffaire in januari 2025 werd ze uitgenodigd bij de staatssecretaris Financiën om haar kennis te delen, voor mogelijk verder onderzoek.

Iris van Domselaar

‘Hoe snel kun je in een taxi naar Hilversum stappen? Rusland is zojuist Oekraïne binnengevallen.’

JURIDISCHE EXPERTISE IN TIJDEN VAN CRISIS

Onderzoek verloopt meestal langzaam – en dat is maar goed ook. Gedegen academisch werk kost vaak maanden of jaren. Niemand wil dat belangrijke juridische conclusies in een middag, op sloten koffie, overhaast in elkaar worden gezet. Academisch onderzoek werkt meer als het trage schuiven van aardplaten dan de vulkanische activiteit van het wereldnieuws. Maar soms kunnen die schuivende platen ineens toch uitbarsting tot gevolg hebben, door jarenlange sluimerende juridische spanningen. Dan moeten onderzoekers direct kunnen analyseren, en snel, duidelijk en verantwoord communiceren. Precies dan komen UvA-wetenschappers Marieke de Hoon (internationaal strafrecht) en Marten Zwanenburg (militair recht) naar voren: dan wordt hun werk ineens actueel en urgent.

TUSSEN RECHT EN ACTUALITEIT

Oorlogen in Oekraïne en Gaza, de ramp met vlucht MH17, de gruweldaden in Soedan – het zijn niet alleen tragedies, het zijn ook juridische gebeurtenissen. Ze roepen vragen op over oorlogsmisdaden, proportionaliteit, soevereiniteit en verantwoordelijkheid. Dan zijn deskundigen nodig die onderscheid kunnen maken tussen mening en recht, tussen speculatie en bewijs.

Voor Marieke en Marten is een snelle reactie op zulke gebeurtenissen vanzelfsprekend – soms midden in de nacht of tussen twee colleges door. Het doel is niet zelf het nieuws te halen, maar om te zorgen dat er, wanneer het nieuws naar buiten komt, betrouwbare, onafhankelijke juridische duiding voorhanden is. Dit bereiken ze met media-optredens, blogs, toolkits en samenwerking met ngo's en overheden: allemaal manieren om de trage wetenschap te verbinden met een constant veranderende realiteit.

‘Niet iedereen volgt het journaal. Om impact te hebben, moet juridische kennis verschillende doelgroepen bereiken.’

Het nieuws van de inval in Oekraïne in 2022 bereikte Nederland in de vroege ochtend. Om 6 uur stond Mariekes telefoon roodgloeiend voor uitleg over de internationale strafrechtelijke gevolgen. Maar niet alle internationale ontwikkelingen vinden 's nachts plaats. Soms gebeurt er iets tijdens een college: toen het ICC-arrestatiebevelen uitvaardigde tegen onder meer de Israëliëse premier Benjamin Netanyahu, veranderde Marieke haar les in een spontaan maar relevant gesprek met studenten – een perfecte opwarming voor de interviews die ze daarna moest geven. Marten wordt vaak gevraagd naar de juridische duiding van specifieke incidenten, zoals het bloedbad in Boetsja. Zulke gebeurtenissen ontwikkelen zich razendsnel en het publiek baseert haar begrip van de situatie op tegenstrijdige, gefragmenteerde berichten. Zijn taak is om snel en duidelijk uit te leggen wat het recht zegt, wanneer iets een schending is en welke routes er zijn naar verantwoording.

BEN TELDERS

Een inspiratie voor Marten is Ben Telders, die in Leiden hoogleraar internationaal recht was tijdens de Tweede Wereldoorlog. Telders schreef publiekelijk over de onrechtmatigheid van de Duitse bezetting en verzette zich samen met

collega Rudolph Cleveringa tegen de beruchte ‘Arierverklaring’ die Joodse academici moest weren van de universiteit. Cleveringa’s beroemde protestrede uit 1940 bouwde op de juridische redeneringen van Telders. Telders werd gearresteerd en stierf in 1945 in Bergen-Belsen. Zijn verhaal laat zien hoe krachtig en inspirerend academische stemmen in crisistijd kunnen zijn: ze brengen kennis én moreel gezag.

VOORBIJ DE MEDIA

Niet iedereen volgt het journaal. Om impact te hebben, moet juridische kennis verschillende doelgroepen bereiken. Marten schrijft regelmatig voor juridische blogs als Articles of War, EJIL: Talk!. Die worden niet alleen gelezen door wetenschappers, maar óók door juridisch adviseurs in ministeries, ngo’s en internationale organisaties. Hij las ze ooit zelf toen hij werkzaam was als jurist bij Buitenlandse Zaken; nu schrijft hij om de volgende generatie besluitvormers te informeren.

Marieke leidt de Nederlandse tak van PILPG, een non-profit die juridisch advies levert in (post)conflictcontext. Na MH17 vroegen Kamerleden om een juridische analyse van de ramp. Marieke leidde het team dat een rapport heeft opgeleverd dat later in Kamerdebatten werd geciteerd, en ze gaf zelf toelichting in ministeriële briefings. Misschien nog wel belangrijker was haar samenwerking met Patroon Legal Design voor de website mh17.legal: speciaal voor nabestaanden die niet juridisch onderlegd zijn. De site legt de wirwar van juridische procedures uit door middel van een helder, visueel verhaal. Het is een goed voorbeeld van hoe recht wanneer het goed uitgelegd wordt, niet alleen rechtvaardigheid maar ook troost kan bieden.

‘Het recht is niet alleen voor rechtszalen, maar voor iedereen.’

Marten is ook betrokken bij het oprichten van het International Humanitarian and Criminal Law

(IHCL) Platform, waarop onderzoekers uit Nederland en België samenkomen om complexe juridische vragen te bespreken. In een tijd waarin oorlogvoering zich sneller ontwikkelt dan wetgeving zijn zulke gesprekken essentieel om internationaal recht relevant te houden.

ECHO’S VAN IMPACT

Maken al deze inspanningen verschil? Er zijn duidelijke aanwijzingen van wel. Marten heeft meegemaakt dat zijn tv-uitspraken letterlijk als Kamer vragen aan ministers werden voorgelegd: “Professor Zwanenburg zei dit — wat is uw reactie?” Zijn media-optreden werd zo ook een moment van democratische verantwoording.

Marieke mocht de Ministers van Justitie van de Raad van Europa overtuigen van de wenselijkheid van verstekzaken in het nieuwe agressietribunaal voor Oekraïne. Onduidelijk wat haar effect was, maar het stond eerst niet en nu wel opgenomen in het statuut.

WAARDE VOOR DE SAMENLEVING

De brug tussen wetenschap en samenleving lijkt soms broos. De aardplaten van kennis en praktijk schuiven traag langs en over elkaar, tot de beving komt. Wanneer kennis zorgvuldig gecommuniceerd wordt kan deze snel mee-ontwikkelen. Het recht is niet alleen voor rechtszalen, maar voor iedereen; en het moet begrepen worden juist wanneer de grond beweegt.

Op die momenten spelen onderzoekers als Marieke en Marten een sleutelrol in de brug van informatievoorziening naar de samenleving. Ze laten hun academische principes niet los, maar vertalen ze juist naar de vragen die spelen. Met toegankelijke, onafhankelijke uitleg helpen ze bestuurders, journalisten en publiek om eenzelfde beeld van de juridische werkelijkheid te krijgen. En dat is cruciaal. Want als juridische kwesties echte levens raken, is het vermogen om het recht helder uit te leggen vaak de eerste stap naar rechtvaardigheid.

CHAT GPT ALS THERAPEUT

“ *Mijn angstbeeld is zoveel focus op de technische mogelijkheden van AI, dat we de bijzondere complexiteit van ons eigen leven – en de waardevolle praktijken die ons leven vormgeven – uit het oog verliezen.* ”

Ethicus en juridisch onderzoeker Marijn Sax doet onderzoek naar digitale manipulatie en misleiding – ook op het gebied van AI. Hij bekritiseert het gebruik van AI in de gezondheidszorg en pleit voor radicale menselijkheid. Zijn opiniestuk, dat zeer kritisch was het gebruik van AI als psycholoog, leidde tot een video in samenwerking met Omroep Human. In 2017 schreef hij ook een kritisch opiniestuk over een beloningsprogramma van Zilveren Kruis wat uiteindelijk leidde tot de stopzetting van hun digitale zorgprogramma. Ook deed Marijn samen met Jeff Ausloos onderzoek over manipulatie van kinderen in Fortnite. ACM heeft hun uitgenodigd om het verder toe te lichten en gaf later de maker van Fortnite (Epic Games) een miljoenenboete.

Marijn Sax

THE WEIGHT OF THE WILD

Geregisseerd door Andrea Leiter (UvA) & Nathaniel Bockley (Critical Angle).

'Het gras spriet voor spriet tellen en de bijen één voor één – dat is, tja... nogal ambitieus.'

Vanuit die observatie vertrekt The Weight of the Wild, een korte documentaire van Andrea Leiter en filmmaker Nathaniel Bockley (Critical Angle). In 2014 werd het Roemeense dorp Armeniş een van de eerste plekken waar de herwildering van Europa's grootste landzoogdier, de Europese bizon, vorm kreeg.

Tien jaar later heeft het project, geleid door WeWilder Campus en WWF Roemenië, een sociaal-economische transformatie in gang gezet: meer lokale bedrijvigheid, minder afhankelijkheid van loonarbeid en stadsmigratie, en een herwaardering van leven en werken op het land. Een gepland snelwegtracé dwars door de bergen zet die tien jaar werk op het spel. Om de weg om te leiden, weg van het leefgebied van de bizon en de landbouwgemeenschap, moet het project zijn verworvenheden vertalen naar 'meetbare waarde' die past in de spreadsheetlogica van het Ministerie van Transport.

De film volgt gesprekken met de twee vrouwen in het hart van het WeWilder-initiatief. Hun inzichten laten zien hoe je balanceert tussen een regeneratieve manier van leven en de druk van economische ontwikkeling – nooit of/of, altijd en/en. Hun aanwezigheid en inzet hebben het vertrouwen van de gemeenschap gewonnen. Cadans, volharding, bestendigheid – het alchemistische recept voor een collectieve toekomst.

LEZEN

De crisis van de democratie

Bron: *UvA Podia*

De grootste crisis van deze tijd is de crisis van de democratie. Die is niet begonnen toen Trump en andere radicale populistten op het toneel verschenen: de democratie wordt al decennia verzwakt. In **Wat iedereen aangaat** verkent Lievisse Adriaanse hoe een betere democratie eruit kan zien. Nu de democratie onder vuur ligt komt het erop aan haar belofte waar te gaan maken: wat iedereen aangaat, moet door iedereen besloten worden.

€ 22,99 DE BEZIGE BIJ

Hoe werkt fascisme anno nu?

In haar boek **Dit is fascisme** legt politicoloog Rosan Smits uit hoe fascisme begint: met taal, niet met tanks. Met democratische verkiezingen, niet met een staatsgreep. Fascisme holt een democratie van binnenuit. En het krijgt vrij spel, dankzij mensen die denken dat het allemaal zo'n vaart niet zal lopen – tot het dat ineens wél doet. Zoals nu. Als politicoloog deed Smits jarenlang onderzoek naar radicalisering

Versijnt 14 oktober € 16,- DE CORRESPONDENT

ZIEN

De buurtrechter toont hoe een rechter ook luisteraar, verbinder en mens kan zijn

Bron: *NPO Doc*

Wat als de rechtbank niet ver weg in een statige, marmere zaal is, maar gewoon bij jou om de hoek? In de wijk Venserpolder, Amsterdam-Zuidoost, nemen rechters plaats in een levendig buurthuis. Daar zien zij zaken rondom schulden en schoolverzuim, maar ook kleine strafzaken. In *NPO Doc: De Buurtrechter* worden bewoners en hulpinstanties actief betrokken in de zoektocht naar duurzame oplossingen voor juridische problemen.

Te zien op Npodoc.nl en *NPO Start*

LUISTEREN

De Amsterdam Law Hub Podcast legt uit hoe de rechtsstaat en democratie werkt, of soms juist niet werkt.

Bij de Amsterdam Law Hub Podcast hoor je alles over innovatie binnen het recht. Het mag soms wel een tikkeltje minder conservatief in de juridische wereld. In het laatste seizoen gaat de Law Hub samen met jurist en journalist Folkert Jensma in gesprek met onderzoekers aan de UvA over 'Het Kaartenhuis van de rechtsstaat'.

Luister op *Spotify* en *Apple Podcasts*

Studievrienden Hidde Bruinsma (freelance jurist) en Niels van der Neut (Assistant Professor UvA) laten zien hoe recht ook leuk kan zijn.

Het is serieus, maar eigenlijk ook weer niet. Aan de hand van sappige uitspraken worden actuele (arbeidsrechtelijke) vraagstukken op humoristische wijze besproken.

Luister op *Spotify* en *Apple Podcasts*

Van zwarte gaten tot pandemieën

Net Echt is dé podcast van de Universiteit van Amsterdam waarin films, series en popcultuur door een wetenschappelijke bril bekeken worden. Kloppen de beelden die we voorgeschoteld krijgen wel, en wat kunnen we erover zeggen vanuit de wetenschap? Bijvoorbeeld de aflevering over de atoombom in Oppenheimer, waarin theoretisch fysicus Machiel Kleemans als expert op het gebied precies uitlegt hoe het écht zat.

Luister op *Spotify* en *Apple Podcasts*

RECHTSWINKELS & JURIDISCHE KAART

www.juridischekaart.nl

Op zoek naar juridisch advies? Dan kan bij de rechtswinkels van de rechtenfaculteit!

Om juridisch hulpverleners en burgers te ondersteunen, heeft de Amsterdam Law Hub samen met Patroon Legal Design een sociaal juridische kaart van Amsterdam ontwikkeld. Hierin valt in één oogopslag te zien welke rechtswinkels, juridisch loketten, buurtteams en (sociaal) advocaten er in ieder stadsdeel actief zijn.